

Mariusz Wojtalewicz, Rafał Kowalski

Muzeum Żydów Mazowieckich w Płocku – nowa placówka na kulturalno-oświatowej mapie Polski

---

Studia z Geografii Politycznej i Historycznej 3, 361-363

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rzeczypospolitej oraz wsparcie rozwoju tych dyscyplin w sąsiednich i zaprzyjaźnionych krajach, w których są one na jeszcze niższym szczeblu rozwoju i nie mają tradycji międzywojennych jak w Polsce;

– działania na rzecz poszerzania udziału treści geograficzno-polityczno-historycznych w programach nauczania na wszystkich szczeblach edukacji oraz wspieranie tworzenia specjalizacji akademickich na kierunkach geograficznych i pokrewnych.

W toku dyskusji określono najbliższe zamierzenia organizacyjne Komisji, w tym m.in.:

– regularne zgłaszanie do programu i organizacja merytoryczna obu sekcji (geografii politycznej i geografii historycznej) w trakcie obrad Zjazdów PTG;

– wykorzystywanie potencjału PTG do organizacji specjalistycznych konferencji i wydawanie periodyków (dofinansowanie ministerialne);

– organizowanie wypraw badawczych szeroko uwzględniających tematykę obu dyscyplin (na wzór wypraw geomorfologów);

– kontynuowanie organizowania istniejących już konferencji, publikowania periodyków i wspieranie ich dystrybucji;

– wspieranie i zintensyfikowanie międzynarodowej aktywności polskich badaczy w zakresie obu dyscyplin;

– utrzymanie wysokiej rangi polskiej geografii politycznej w MUG poprzez utrzymanie personalnego stanu posiadania przez kolejną kadencję 2016–2020, a w dalszej perspektywie dążenie do objęcia kierownictwa Komisji Geografii Politycznej MUG przez przedstawiciela Polski;

– zaktywizowanie badaczy na forum organizacji zrzeszających geografów historycznych, dążenie do utworzenia w ramach MUG Komisji Geografii Historycznej lub innej problemowej zajmującej się pokrewną tematyką np. Komisji Morfogenezy Miast.

W toku omawianego zebrania przegłosowano decyzję o utworzeniu Komisji oraz dokonano wyboru jej władz. W skład zarządu weszli prof. dr hab. Marek Sobczyński jako przewodniczący, dr Tomasz Figlus w charakterze wiceprzewodniczącego oraz sekretarz Komisji mgr Katarzyna Leśniewska. Decyzje zebrania zostały przekazane Zarządowi Głównemu PTG i uzyskały jego akceptację.

Katarzyna Leśniewska

Wydział Nauk Geograficznych UŁ

Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej

Muzeum Żydów Mazowieckich w Płocku – nowa placówka na kulturalno-oświatowej mapie Polski

Muzeum Żydów Mazowieckich ma swoją siedzibę w budynku dawnej synagogi, tzw. małej, zwanej też „bożnicą”. Małej, ponieważ w Płocku naprzeciwko obecnego pomnika 13 Straconych była również wielka synagoga, zburzona na przełomie 1950 i 1951 r.

Budowa murowanej dwukondygnacyjnej bożnicy w stylu klasycystycznym przy ul. Kwiatka (wówczas ul. Szeroka) rozpoczęła się w 1822 r. i zakończyła w połowie lat 50. XIX w. Tej inicjatywie od początku towarzyszyły trudności: brakowało funduszy na jej ukończenie; kłopoty sprawiała częściowe położenie na dawnej średniowiecznej fosie obronnej miasta; przedsięwzięciu sprzeciwiał się ówczesny biskup płocki (według niego bożnica miała stać zbyt blisko katedry), wkrótce jednak zmienił zdanie. Budynek w późniejszych latach przechodził wiele remontów, np. po częściowym zawaleniu się dachu w 1863 r.

Bożnica ostatecznie powstała, z przeznaczeniem na szkołę, dom modlitwy i siedzibę zarządu gminy żydowskiej. Po wkroczeniu Niemców do Płocka we wrześniu 1939 r., w małej synagodze znalazł lokal Judenrat, czyli żydowska rada wykonująca polecenia władz okupacyjnych. Ten okres dziejów bożnicy zakończył się 1 marca 1941 r. wraz z ostateczną likwidacją płockiego getta, z jego ponad 8 tys. mieszkańców. To był jednocześnie koniec świata płockich Żydów, istniejącego od początku XIII w. Ocalał budynek przy ul. Kwiatka 7, którego właścicielem po zakończeniu drugiej wojny światowej został Komitet Żydowski. Z jego inicjatywy w dawnej bożnicy odbyło się pierwsze zebranie płockich Żydów, wzięły w nim udział 22 osoby. W 1949 r. powstała Spółdzielnia Krawiecko-Dziwiarsko-Pończosznicza im. Gerszona Dua-Bogena. W 1960 r. właścicielem tego miejsca został Skarb Państwa, dwa lata później budynek został wpisany do rejestru zabytków. Przestał być użytkowany w 1992 r.

Na przełomie XX i XXI w. obiekt zmieniał właścicieli. Wojewoda płocki przekazał go gminie Płock. W 1997 r. został odzyskany przez Gminę Wyznaniową Żydowską, która odsprzedała go miastu rok później. Kiedy w 2004 r. rada miejska wystawiła budynek na sprzedaż, zawiązało się Stowarzyszenie Synagoga Płocka. Jego celem stało się zorganizowanie przy ul. Kwiatka 7 Muzeum Żydów Mazowieckich. W 2006 r. dawna bożnica została przekazana stowarzyszeniu na 10 lat, rok później wydano decyzję o warunkach zabudowy, wtedy można było rozpocząć remont z myślą o lokalizacji muzeum. Ostatecznie dzięki grupie płockich społeczników ze Stowarzyszenia Synagoga Płocka (na ten cel zebrali 1,3 mln zł), dotacji Unii Europejskiej (7,7 mln zł) i porozumieniu mazowieckiego urzędu marszałkowskiego i władz Płocka w sprawie wspólnego coro-

cznego finansowania, od 15 marca 2013 r. można odwiedzać Muzeum Żydów Mazowieckich, działające w strukturach Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

Muzeum jest placówką o charakterze kulturalno-oświatowym, której podstawowym zadaniem jest ukazanie historii osadnictwa żydowskiego na ziemiach polskich. Przestrzeń wystawy podzielono na trzy główne strefy tematyczne: przedsionek, pomieszczenie Holokaustu i salę główną. W przedsionku jest prezentowana historia Żydów na Mazowszu. Przedstawione są najważniejsze informacje i wydarzenia związane z dziejami osadnictwa żydowskiego na ziemiach polskich – od samych jego początków aż po współczesne odrodzenie kultury żydowskiej w Polsce – i dokumenty o charakterze statystycznym.

W sali głównej pokazano, w nowoczesnej multimedialnej formie, elementy kultury Żydów w Polsce na przykładzie kuchni, muzyki, świąt i zwyczajów oraz architektury żydowskiej. Część poświęcona Holokaustowi jest zbudowana na bazie Kartek z pożogi Symchy Gutermana, naocznego świadka zagłady świata płockich Żydów, i archiwalnych fotografii żydowskich mieszkańców Mazowsza. Dopelnieniem artystycznym ekspozycji jest widowisko multimedialne stworzone na podstawie wycinanki żydowskiej.

Oprócz części wystawowej, muzeum proponuje atrakcyjny program kulturalno-oświatowy. Składają się na niego koncerty, wieczory literackie, wykłady, małe spektakle teatralne, wystawy czasowe, zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży, prezentacje filmów fabularnych i dokumentalnych, pokazy slajdów, degustacje potraw żydowskich, warsztaty plastyczne i taneczne. Wszystkie te propozycje mają poszerzać bogatą działalność wystawienniczą o imprezy, których celem jest przybliżenie kultury żydowskiej, budzenie poczucia wzajemnego porozumienia między Polakami i Żydami, niwelowanie uprzedzeń, negatywnych stereotypów myślowych, przezwyciężanie granic między narodami polskim i żydowskim. Muzeum jest także jedną z placówek, która oprócz roli kulturalno-oświatowej działa na rzecz promocji Mazowsza, w tym Płocka, przyjmując w swoich progach rzesze turystów z Polski i z zagranicy.

Muzeum Żydów Mazowieckich, mówiąc obrazowo, jest jeszcze dorastającym dzieckiem. Mimo to „dziecko” od samych narodzin jest bardzo aktywne. Do tej pory odbyły się tu spotkania m.in. z ministrem Władysławem Bartoszewskim, prof. Szewachem Weissem, naczelnym rabinem Polski Michaelem Schudrichem, Piotrem Pazińskim, dr Eleonorą Bergman i Pawłem Smoleńskim. Miały miejsce występy m.in. Stanisławy Celińskiej, Leny Piękniewskiej, Olgi Mieleszczuk, Andre Ochodlo oraz koncerty muzyki klasycznej. Publiczność miała okazję zapoznać się z wystawami, wśród nich „Przybyli, odeszli, są. Żydzi polscy” z Fundacji Shalom. Są prowadzone warsztaty z młodzieżą dotyczące życiorysu i twórczości Janusza Korczaka, regularnie są prezentowane filmy we współpracy ze Stowarzyszeniem Żydowskie Motywy. Ponadto jest realizowany